

KRIZA PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Časopis naj bo izraz Slovencev v Italiji in njihovih interesov

Da mora Primorski dnevnik iz krize in da mora živeti, to je jasno in ni v razpravi! Ravno tako ni - ali vsaj ne bi smelo biti v razpravi, da mora živeti tak Primorski dnevnik, ki bo v količini in vsebini dostojen in dostojanstven. To pomeni, da ne sme dnevnik postati le nekaj več kot ciklostiliran bilten in niti ne časopis, v katerem bi bila stvarnost naše manjšine potisnjena po količini ali vsebini — da tako rečemo — na drugo mesto. Kot so dokazala vsa ta desetletja, potrebujemo še nadalje časopis, ki naj zvesto odraža našo manjšinsko skupnost in njene interese, upoštevajoč širši prostor, v katerem živimo.

Nujno, prvenstveno vprašanje je vsekakor, kako premostiti današnje kritično stanje, dokončno rešiti položaj in zagotoviti rednost izhajanja za naprej. Demokratična dolžnost ima v tej zvezi država, ki mora opraviti svoje, s tem da zagotovi kritje tistega objektivnega deficita, ki mu je podvržen manjšinski dnevnik; deficita, ki se mu ni mogoče ogniti, pa naj pride do najuspešnejših možnih podjetniških rešitev in upravljanja.

Italijanska republika si ne more danes dovoliti, da bi utihnil (ali se zreduciral na biltenček) dnevnik slovenske manjšine v FJK, v deželi, ki jo država sama sicer opremlja na ravni gospodarskih, finančnih in kulturnih "infrastruktur" za mednarodno vlogo, povezovalno in zblíževalno v novi Evropi. Javna uprava mora seveda zahtevati za dnevnik realističen podjetniški plan in upravljanje z možnimi demokratičnimi jamstvi, a po našem nič več!

Kaj bi bilo npr. če bi začel kdo v imenu javne podpore postavljati kakšne politične pogoje ali bi začel strankarsko-politično izsiljevanje? To se sprašujemo vnaprej, ker vemo, kakšna je vloga strank v tem sistemu in kako pogosto vladne stranke upo-

rabljajo svoj položaj tudi za politično vsiljevanje ali izsiljevanje.

Država naj po svojih močeh zajamči zato manjšini gotovost, da bo ta razpolagala s samostojnim dnevnikom, ki bo odraz samostojne manjšine — subjekta in bo koristil predvsem njej ter preko nje demokratični rasti in razvoju do družbe v tem širšem prostoru nasploh. Znano je, kaj nam je pomenil dnevnik v teh 47. letih Slovencev v FJK. Od njegove ustanovitve leta 1943 je odigral vlogo enega osnovnih sredstev, ki jim gre zasluga, da je bila naša manjšina doslej pokončna, da se je obdržala in je še tukaj! Demokratična manjšina, ki je prispevala za demokracijo v državi in za graditev prijateljstva ter sodelovanja na meji.

Bo rešitev za dnevnik res taka? V določeni meri je to odvisno tudi od nas, kajti če sami Slovenci ne bomo postavljali načelne zahteve po samostojnem dnevniku samostojne manjšine, bomo indirektno "podprli" tiste, ki bi nas radi videli v odvisnosti.

Za manjšino, njen obstoj in rast pa je bistveno, da je s svojimi sredstvi (kaksno je dnevnik) kulturno-politično neodvisna; sicer tvegamo, da bomo postali res "drobiž", ki ga bodo drugi uporabljali glede na lastno potrebo... Čudi nas zato, da recimo predsednik vlade matice postavlja "predpogoje" za morebitno pomoč za dnevnik. Kdo naj potem najprej dokaže, da gre avtonomijo manjšine visoko spoštovati?

Bistveno je torej rešiti dnevnik brez stranskih političnih računov; tako da bo postal še bolj kot je bil glas celotne narodnostne skupnosti in ne glas njenih političnih komponent. Kajti slednja nevarnost ni nekaj nemogočega, če pomislimo na zadnja leta...

A o tem bo še govora: najprej naredimo vse, da bo še Primorski dnevnik!

MILOŠ BUDIN

IZGLEDI IN POLITIČNE PERSPEKTIVE ZA SLOVENSKO MANJŠINO

Naj bo vsem jasno kdo pije in kdo plača

Vojna je končana, med zmagovalci v pušcavskem viharju je tudi Italija, ki se bo prerivala in šopirala, da bi si zagotovila svoj delež dragocene obnove in vpliva na tem področju.

V Rimu se je marsikdo oddahnil: vojna histerija najprej, sedaj pa evforija zmage nad iraškimi raztrganci lahko marsikaj pokrijeta. Javno mnenje naj pozabi na Gladio, prevratniško dejavnost državne varnosti, veliki kriminal, nerazčiščene okoliščine pokolov. Mnogi so se oddahnil in sedaj že razmišljajo o tem, kako čimprej vnovčiti politične obresti. Govori se o čimprejšnjem razpustu parlamenta in volitvah spomladi, češ da se to splača domala vsem, celo dosedanji opoziciji, ki bi rada preverila razmerje sil po nedavnih spremembah.

V teh pogojih skrajne negotovosti je težko razmišljati o usodi zakona za zaščito Slovencev v Italiji. Zelo verjetno je, da se bo tudi zanj postopek ustavil, kar ne bo težko doseči, saj se v resnici ni bogve kaj premaknil z začetnih pozicij. Deseta povojna zakonodajna doba se lahko izteče, ne da bi Italija plačala svojege ustavnega in mednarodnega dolga do naše skupnosti.

Vse to pišem v pogojniku, kajti dolžnost slovenskega predstavnika v parlamentu je potiskati voz zaščite tudi v najbolj obupnih pogojih in od zadnjega koristnega trenutka, saj je vsaka priložnost predragocena, da bi jo zapravili.

Povedal sem že, da se v tem čutim močno osamljenega, saj ni mogoče trditi, da bi v zaledju čutili kakršenkoli pritisk, v samem parlamentu pa je problem manjšin vsekakor med zadnjimi na lestvici pozornosti. Če se o Slovenceh kdaj govori, tedaj je bolj v zvezi s procesom razkrajanja Jugoslavije in možnostjo, da bo Slovenija padla pod velikonemški vpliv, kar vzbuja v italijanskih političnih krogih določeno zaskrbljenost in nejasne reakcije, kot je precejšnja podpora unitarističnim konceptom.

Postopek diskusij v ustavni komisiji senata je po januarskih avdicijah spet zaspal, predstavniki KD in PSI ne kažejo nikakršnega zanimanja zanj in se izmikajo našim pritiskom. Zdi se, da nekaj čakajo. Morda izida nekakšnih dogovorov med furlanskimi in slovenskimi demokrati, o katerih pa naša manjšina ničesar ne ve, ali pa, preprosteje, na možnost predčasnih upravnih volitev v Trstu. Znano je, da ne KD, niti PSI nočeta, da bi jim morebitno tržaško volilno kampanjo motila javna diskusija o "dvojezičnosti".

Vzvratno štetje se medtem nadaljuje. Kajti časa je malo, zelo malo, četudi bi ne prišlo do predčasnih volitev.

Do naravnega izteka mandatne dobe manjka še dobro leto dni, če odštejemo počitnice in proračunsko razpravo, pa ima parlament na razpolago pred seboj le kakih 6 — 7 mesecev dela. Če bi hoteli odobritev zaščitnega zakona še pred koncem mandatne dobe, moramo zakon izoblikovati takoj (še pred pomladjo), da bi ga senat izglasoval v prvi polovici leta in bi se ga nato lotila poslanska zbornica.

Bralcu je povsem razumljivo, kako je vse to skoraj nemogoče, če ne bo prišlo do hkratnega močnega pritiska na vladne stranke, ki se morajo odločiti in nehati s slepimi koraki. Poudarili smo že, da smo za časten kompromis, ki naj zadovolji glavne zahteve manjšine in pusti odprta vrata nadaljnjim pozitivnim rešitvam.

Na lastno pest sem glavne obrise takega kompromisa že posredoval predstavnikom vladnih strank, ki se sedaj ne morejo več izmikati jasnemu odgovoru. Gre za poskus iskanja najmanjšega skupnega imenovalca, ki upošteva trenutne politične pogoje, obenem pa premošča koncept "jezikovnih kletk", kakršne vsiljuje Maccanico osnutek. Manjšinski skupnosti ohranja vlogo osebkov pri določanju konkretnih ukrepov in možnih postopnosti.

Za to sprejemam vso odgovornost, ki je hkrati tudi izziv vsem, ki so doslej stali ob strani, čakajoč na razvoj dogodkov. Skrajni čas je, da se oglašijo tudi druge komponente slovenske manjšine in da Slovenci sploh povemo svoje. Finančna kriza naših ustanov, novo razmerje z matico, kriza leve: vse to res vpliva na nas vsak dan, vendar si fatalizma in ravnodušnosti ne moremo privoščiti. Posebno še sedaj, ko se Italija nagiba k sistemskim in ustavnim spremembam in je stvarna tudi nevarnost, da se položaj slovenske manjšine naglo spremeni v slabše. Najbrž ni fantapolitično misliti, da se v naših krajih utegnejo čez kratek čas spet pojaviti iredentistični duhovi in skomine po Primorski in Istri ob razpadu Jugoslavije, čeprav bi zdrava pamet narekovala odgovornim družbenim in kulturnim silam odprti pristop do slovenskega naroda in njegovega vključevanja v evropske širine.

Slovenci v Italiji moramo nekaj ukreniti, da se vrnemo v domet javnosti, sicer bo po nas in bomo samo še pluli v obrambi naših kulturnih in drugih ustanovah, katerim neurejene razmere strežejo po življenju in obstoju.

Skrajni čas je, da se predstavniki raznih komponent usedomo za skupno mizo in poiščemo odgovor na vprašanje kaj storiti sedaj. Odgovor ni tako zple-

ten, saj je vsaka poteza boljša od pasivnosti in molka.

Konec koncev je dokaj pisana paleta problemov, glede katerih bi se morali oglašiti in terjati jasnih odgovorov krajevnih, deželnih in državnih oblasti.

Zakon za sodelovanje v mejnih področjih je bil odobren in predstavlja velik dosežek za našo manjšino, saj ji nudi pomembne priložnosti uveljavljanja svoje vloge v gospodarstvu in kulturi, obenem pa nudi njenim ustanovam finančna sredstva za preživetje do sprejema globalne zaščite.

Teh osem milijard letno mora razdeliti dežela Furlanija — Julijska krajina s svojim zakonom, ki mora tudi določiti kriterije razdeljevanja in obveznega posvetovanja s predstavnštvom Slovencev.

V teku so priprave na porazdelitev frekvenčnih valov za televizijske storitve. Zakon izpred 16 let določa, da mora biti oblikovana slovenska televizija v naših krajih. To moramo glasno zahtevati, saj so javna občila za manjšino življenjskega pomena. Kriza Primorskega dnevnika je zgovoren dokaz.

Govori se tudi o možnih spremembah volilnega sistema. Verjetno je to pravi trenutek, ko moramo Slovenci glasno zahtevati, naj se narodnim manjšinam v primeru prehoda od proporcionalnega k večinskemu sistemu zajamči parlamentarno predstavništvo. V nasprotnem primeru bomo izločeni iz zakonodajnih sredin, ki odločajo o naši usodi.

To so, torej, politični izzivi pred katerimi stoji slovenska manjšina v Italiji. Odgovor nanje je vsekakor pomembnejši od ideoloških obračunov, ki bi nam jih nekateri radi vsilili v tem zgodovinskem trenutku.

Prvi smo k temu poklicani napredni Slovenci, v Gibanju komunistične preнове. Demokratični stranki leve ali drugih političnih in skupnostnih sredinah. Prav je, da se med nami razvije krajša, a odprta javna razprava.

Da se ve, kdo pije in kdo plača.

STOJAN SPETIČ

Uredništvo DELA izraža solidarnost tovarniškemu in novinarskemu svetu PD, ki se borita za ohranitev delovnih mest, in proti zastoju časopisa samega.

Zaradi stavke tiskarjev je prišlo do zamude pri tiskanju DELA.

Oproščamo se bralcem, da so članki nekoliko zastareli.

Uredništvo

Po 8. marcu

Kaj bomo pa zdaj?

8. marec je že mimo. Obletnica, praznik, vsekakor dan, ko si ženske privoščimo, da mislimo na nase.

Letos mi ni bilo do praznovanja. Za nami je vojna, ki je pokazala, kako smo se motili, ko smo mislili, da smo napredovali v civilni družbi, v načinu reševanja sporov, skratka, da je nasilno reševanje za nami. Ni tako. Končala se je vojna, ki bi jo lahko preprečili in to je velik poraz za vse, kot je marsikdo te dni podčrtal. Velik poraz tudi za ženske, ki smo vedno bile miroljubne, če ne drugega, ker nismo dolžne prijeti za orožje.

V tej vojni so sodelovale tudi ženske, aktivno, ne le kot žrtve bombardiranj. Slika Melisse Nealy je obkrožila svet. Po koncu vojne je ženska —vojakinja umrla na helikopterju, ki ga je upravljal. To me ne navdaja s ponosom.

Če služenje vojske pomeni še en korak k enakopravnosti, nasprotujem takšni enakopravnosti. Melissa, kot so pisali časopisi, je šla v vojsko, da bi zaslužila potrebno vsoto za obiskovanje univerze. To delajo v veliki večini primerov vsi Američani, ki se javijo kot prostovoljci. Zato je med ameriškimi vojaki toliko temnopoltih. Vojske dobro plačajo. Melissa je bila verjetno prvi vojaški ujetnik ženska v zgodovini. V vojsko je šla, pravi, tudi zato, da bi doživela kaj neobičajnega, razburljivega. Uspelo ji je in tudi rešila se je. Zakaj bi morala z njo sočustvovati? In vendar. Izbrala je vojsko, da bi se rešila enoličnosti. Kako je doživljala svoje življenje, da ji ga ni bilo žal? Kako ga doživljajo moški, ki se za to odločijo? Očitno od življenja ne pričakujejo dosti, če so za boljše zaslužek pripravljene, da ga žrtvujejo. Tudi v tem je poraz naše zahodne družbe. Če so včasih šli v vojsko, ker druge možnosti niso imeli (saj so morali), če so ljudje šli, recimo, v partizane, zaradi ideala, je bilo razumljivo in tudi častivredno, toda ko gre človek v vojsko za denar, to pomeni, da denar pomeni več kot življenje. Če gre v to ženska, ki ima do življenja drugačen odnos, saj ga sama daje, je še bolj porazno.

Kdo ve, koliko žensk hodi v službo, ki jim ne odgovarja, samo zaradi denarja? Gotovo zelo veliko. In koliko zato, da bi ušle domači enoličnosti? Tudi veliko. Koliko pa se jih za delo odloči, da bi realizirale same sebe, kar bi bil znak resnične emancipacije? Verjetno tega nihče ne ve. Glede na breme, ki si ga z delom naprti ženska, ki ima obenem tudi družino, mislim, da bolj malo.

Kje je torej naš veliki družbeni napredek? Ženske so v kmečki družini prispevale v domačo blagajno ravno toliko kot današnja delavka.

Kaj malo spodbudne misli ob 8. marcu. Vojna povzroči to in še marsikaj. Ne, letos mi ni bilo do praznovanja. 8. marec sem posvetila razmišljanju o tem, kako naj ženska prispeva naši družbi drugačne vrednote od denarja, kako naj se uveljavi v vlogi, ki ne bo vojna sužnost, delo in družina.

TATJANA ČUK

Govor Miloša Budina na zborovanju v Prosvetnem domu na Opčinah

Slovenska komponenta Demokratične stranke levice bo avtonomno utrdila zgodovinske vezi med slovenskimi in italijanskimi tovariši

V tej številki objavljamo prvi del uvodnega poročila, ki ga je imel tov. Miloš Budin na 1. pokrajinskem zboru Slovenske komponente DSL prejšnjo sredo. Uvodno poročilo je Budin začel z vprašanjem Primorskega dnevnika, kar pa na tem mestu izpuščamo, ker je to (z rezultati iz razprave) bistveno zaobjeto v pozivu, ki ga je odobril zbor in ga objavljamo na drugem mestu.

Drugi del poročila o vlogi DSL, v zvezi z današnjim položajem slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, njeno avtonomijo, njenimi perspektivami, potrebami novostih v njeni organiziranosti in družbenem življenju, odnose z matico ter med slovenskimi političnimi komponentami ipd. bomo objavili v naslednji številki.

(Uredništvo)

Današnje zborovanje je eno od ustanovnih dejanj nove stranke, ki je nastala po sklepu velike večine aktivnega članstva dosedanje KPI. O ustanovnem dejanju govorimo zato, ker smo Slovenci, ki smo bili doslej sestavni del KPI, tudi soustanovitelji DSL.

Prvo vprašanje, ki se nam (in drugim) postavlja, je, če je DSL samo preobleka za nadaljevanje dosedanje politike in oblike organiziranosti KPI, ali če je in v kakšni meri in v čem DSL res nekaj novega.

Formalno je po vseh pravilih prav DSL dedič KPI, ker je večina članov KPI tako sklenila. Sklep za to radikalno spremembo (ki traja sicer dolgo) pa je večina članov sprejela s ciljem, da prevzamemo to, kar je najboljšega in aktualnega predstavljala KPI in da z obnovljenimi ter novimi idejami, z obnovljenimi programi, z novim pristopom k politiki in skupaj — enakopravno skupaj z novimi ljudmi/sodelavci "napolnimo" prostor, ki ga je doslej krila naša stranka ter da ta prostor še razširimo! Kajti naša ambicija in kulturna razpoložljivost ali popravljeno je in mora biti ta, da postane DSL tudi stranka tistih, ki se prepoznavajo v demokratični levi, a jim je bila doslej KPI preozka. DSL je namreč sedaj stvarnost, ki mora delovati z lastnimi programi in stališči in seveda ljudmi.

S tem uvodom sem želel podčrtati, da je naš namen, stopati zavestno po novi poti, da je za to potrebna trajna avtokritičnost, da je avtokritičnost s kulturno odprtostjo nujna, če želimo skupaj z novimi sodelavci soustvarjati stranko in oblikovati politiko, ki bo od vseh nas. Od vseh nas in ne "last" nekaterih, ki bi jim bilo vredno ali ne občasnoma pomagati; stranko, v kateri se bo tudi posameznik lahko prepoznal, ker bo v njej prostora za njegova zanimanja in interese ter bo njej lahko prispeval po želji in pristojnostih ali sposobnostih ter vsekakor brez prisile — torej po lastnem čutu odgovornosti in zavesti ter z lastnimi idejami in predlogi.

Stranko, ki bo uživala med Slovenci tu pri nas zaupanje, ki ga je doslej uživala KPI in ki bo po možnosti še povečala njeno učinkovitost. Prav gotovo je eden predpogojev za to jasnost v predlogih in v obnašanju.

JASNOST V ODNOSIH

Jasnost mora začeti že pri vprašanju, kakšen bodi odnos z bivšimi tovariši KPI, ki za sedaj niso pristopili v novo DSL. Zgrešeno bi bilo se delati in se postavljati, kot da se ni nič spremenilo ne zgodilo, kot da smo vsi enaki isti itd. Med tistimi, ki smo si prizadevali za ustanovitev DSL in tistimi tovariši, ki so aktivno vključeni v krožke za komunistično prenovo v Italiji, so gotovo (za sedaj) jasne razlike v osnovnih političnih stališčih in izbirah. A če bi bilo zgrešeno skušati

te razlike v javnosti, umetno skrivati bi bila gotovo neodpustljiva napaka, ko bi te razlike in razhajanja dramtizirali in ob njih zdrknili v pravo politično izžvljanje. Napaka bi bila, ko bi smatrali ta razhod za nekaj nepopravljivega in bi mi v tisti smeri zaprli vrata. Seveda, mi moramo po izbrani cesti naprej in naša politična vloga se ne more izčrpavati v sporih in nepetostih, kakršne smo žal spoznali v zgodovini, a smo se od njih vendarle nekaj naučili. Naša identiteta in vloga niso dane od negacije drugih, marveč od naših programov in predlogov, vezanih na družbeno stvarnost, v kateri živimo.

Po poti, ki smo jo izbrali, moramo torej naprej, konstruktivno in s tem moramo čimprej pridobiti zaupanje tudi tistih tovarišev, ki so se za enkrat umaknili v pričakovanje in recimo opazovanje, s tem da niso obnovili izkaznice za leto 91 oziroma so izjavili, da tokrat še ne bodo sprejeli izkaznice DSL in seveda niti krožkov! To podčrtujem, ker moramo po mojem gojiti spoštovanje in obzir do teh tovarišev in do njihovega prizadetega razmišljanja, kot tudi zaradi tega, ker kot vsi vemo — so moč, teža in učinkovitost ene stranke odvisni tudi od števila vpisanih, ker je to dokaz zaupanja stranke v družbi.

SLOVENSKA KOMPONENTA DSL

Poudariti bi hotel, da imam v tem svojem posegu v mislih seveda predvsem Slovence.

Na današnjem zboru moramo razpravljati (in opredeliti) tudi o položaju in vlogi naše slovenske komponente znotraj DSL. Mislim, da ni nobenega dvoma, da je v naši nacionalno mešani družbi, v kateri živimo, napredna (levičarska) demokratična usmerjenost in opredeljenost dana tudi od izbire, da delujemo skupaj z italijanskimi sodelavci v skupni politični stranki. Le — ta mora biti zvest odraz družbene stvarnosti, v kolikor je politična stranka zastopnik določenih družbenih interesov in sredstvo za uveljavljanje aspiracij in pravičnih potreb in zahtev. DSL je in mora biti, kot je bila doslej KPI, v vsej svoji slovensko-italijanski celoti in moči zastopnik tudi narodnostnih interesov naše skupnosti. Od narodno skupne stranke je dana torej večja politična moč naši skupnosti, ki je sicer objektivno šibka, v kolikor številčno manjšinska. Konkretno se ta povečana moč za nas pokaže npr. na volitvah, ko izvolimo več slovenskih predstavnikov tudi z italijanskimi glasovi, a tudi nasplošno, ker je za italijanske tovariše skupno delo v skupni stranki sredstvo za spoznavanje druge, to je naše slovenske realnosti (kar je vsekakor potrebna naše narodne skupnosti), skupna stranka je celo v več primerih prostor ali sredstvo, ki se zoperstavlja procesu asimilacije, v kolikor je večkrat nudila na pol asimilirane Slovincu možnost, da se je spet srečal s svojo narodno pripadnostjo.

V narodno mešanem prostoru, kakršen je in seveda bo naš, si ne morem drugače zamišljati učinkovite napredne angažiranosti. Strogo ločevanje med strankami v etničnem smislu bi gotovo pomenilo tudi žal "prispevek" k ločevanju v družbi sami. Tega pa ne potrebujemo: potrebno je širiti zavest o skupni družbi, v kateri pa mora biti vsakdo lahko svobodno to, kar v resnici je. DSL mora biti zato narodna mešana stranka, za katero bo vidno, da jo sestavljajo narodne komponente, ki se medseboj priznavajo kot subjekti.

V tem smislu moramo organizirati skupno DSL. Slovenci smo imeli že doslej v KPI svojo avtonomijo,

v DSL pa nam je do tega, da to možnost notranje avtonomne organiziranosti kot samostojnega subjekta bolje opredelimo in formaliziramo v samem statutu. Kot znano predvideva že sam vsedržavni statut (odobren v Riminiju) možnost, da v deželah z etničnimi "posebnostmi" DSL oblikuje in odobri avtonomen deželni statut, ki naj ustreza potrebam tiste stvarnosti.

To je tudi naš primer. Statut DSL v FJK naj bi zato, po mojem, predvideval možnost, da je slovenska komponenta v deželni in treh pokrajinskih okvirih (ter po potrebi po sekcijah) tudi avtonomno organizirana:

— da zaseda vsaj dvakrat letno na deželni in pokrajinskih zborih za samostojno razpravo in odločitev;

— da si na teh zborih sama izbere in določi svoje vodstvo (deželno in pokrajinsko);

— da ima seveda (ker smo sestavni del skupne stranke) v vseh skupnih vodstvenih deželnih in pokrajinskih organih stranke zagotovljeno minimalno kvoto svojih predstavnikov;

— da to minimalno število predstavnikov sama samostojno določi, kar velja tudi za volilne kandidature.

Te predloge dajem seveda v razpravo in mislim, da bi jih morali čimprej opredeliti, ker bi bilo treba po možnosti izdelati in odobriti osnovne smernice in izbire za nov avtonomen deželni statut DSL na bližnjem deželni kongresu, ki bo izveden verjetno v teku marca.

Mislim, da bi si s tako organiziranostjo zajamčili Slovenci znotraj DSL svojo organizacijsko a seveda predvsem kulturno — politično avtonomijo.

Ponavljam, da se je ta avtonomija krepko izoblikovala tudi znotraj KPI, a z DSL je prav, da to tudi formaliziramo.

Mislim, da bo ob takem medsebojnem priznavanju avtonomije znotraj DSL vez med slovenskimi in italijanskimi tovariši oziroma zavest o skupni stranki še močnejša in trdnjša.

PRISTAŠI BIVŠE 2. RESOLUCIJE SO SE ORGANIZIRALI

Ustanovitev Deželnega koordinacijskega odbora Demokratičnih komunistov

Ko smo se zavzeli za drugo kongresno resolucijo, Komunistično prenovo smo želeli prispevati k obnovitvi KPI v prepričanju, da je bilo spriči epokalnih sprememb zadnjih let to nujno.

Do kongresa v Riminiju smo se s poštenostjo borili za uveljavitev vrednot te resolucije ob stalnem upoštevanju njenega zaključnega dela, ki se ne zaključuje niti ob izbiri imena, niti s tem kongresom, zato pomeni nasprotje vsakemu načrtu o ločevanju ali odcepitvi. In to ne le, ker bi razcepitev dosedaj najmočnejše stranke levice pomenila poraz za vse, temveč predvsem zaradi tega, ker načrt o prenovi zahteva proučevanje in izkušnjo, ki ju nihče ne more izvesti ločen od ostalih." Zato smo sklenili pristopiti k Demokratični stranki levice, kjer smatramo, morajo biti valorizirane pri skupnem iskanju poti, ki naj stranki zagotovi enotnost k svobodi in različnosti stališč in omogoči gradnjo alternative v državi. Zavračamo načelo o ustvarjanju kristaliziranih struj, ker smo za resnični pluralizem in demokracijo. Soočanje naj sloni na programih, na velikih odprtih vprašanjih, kot so mir (predvsem v Per-

zijskem zalivu in v Palestini), svoboda, enakopravnost, na vprašanih dela, žensk in mladine.

Zavzemamo se za zakonsko ureditev globalne zaščite Slovencev v Italiji in za zaščito in razvoj italijanske skupnosti v Jugoslaviji.

Problemi ljudi morajo biti v središču pozornosti Demokratične stranke levice: v tem smislu izražamo brezpogojno solidarnost rudarjem v Rablju in se obvezujemo, da se bomo zavzeli za rešitev njihovega položaja. Vprašanja delovnih pogodb, ekološka preusmeritev gospodarstva, krajevne uprave socialne in institucionalne reforme so problemi ljudi in ne kocke v politični igri, ki naj ohrani nespremenjen položaj, v katerem so delovni ljudje vse bolj emarginirani.

Predvsem pa moramo izrabiti velike možnosti, ki jih naši deželi nudi zakon za razvoj obmejnih območij in se zavzeti za okrepitev vloge, ki jo dežela ima v prostoru Alpe Jadran in v Evropi.

Naša izbira naj nas ne pogojuje pri spoštovanju izbir, ki so jih storili drugi tovariši, v prepričanju, da je ponovna združitev možna

vsaj v smislu skupnega delovanja v interesu prebivalstva Furlanije Julijske krajine.

Vstopili smo v DSL kljub prepričanju, da naša naloga ne bo lahka. Preizkusiti se želimo kot demokratični komunisti. Poskusiti želimo novo pot, podpreti največji demokratični razmah v pluralistični stranki z valorizacijo vseh stališč, skupinskih in posameznikovih, toda na način, ki naj obogati in okrepi iniciativno sposobnost stranke in njeno reprezentativnost v deželni stvarnosti.

Potrebna je velika mera svobodnega soočanja in sodelovanja z vsemi. Podpisani smo zato sklenili, da ustanovimo deželni koordinacijski odbor demokratičnih komunistov, ki se sklicujemo na stališča tovarišev Tortorelle, Ingra in Natte na vsedržavni ravni. Pozivamo številne še neodločene tovariše, naj se ponovno vključijo v politično življenje in premostijo občutek grenkobe, ki je v tem trenutku skupen vsem. Od dolgotrajnega notranjega spopada, ki nas je ohromil, moramo preiti na zunanjo pobudo, na spopad s problemi ljudi, Italijanov in Sloven-

cev, odigrati končno svojo vlogo v stranki, ki želi res spremeniti družbo z dejanji in ne le z besedami.

Koordinacijski odbor sestavljajo tovariši vseh štirih federacij in sicer:

TRŽAŠKA FEDERACIJA

TONEL, Claudio
SPACCINI, Andrea-pokrajinski svetovalec
ZANIN, Antonia-občinski svetovalec
BERGINC, Fulvia (Opčine)
SEDMAK, Severino (Križ)
OTA, Drago (Dolina)
VORUS, Willi-občinski svetovalec (Dolina)
STAREC, Ksenja (Prosek—Kontovel)
MARZI, Giorgio (Milje)
TESSERA, Pietro (Sekcija Prato-longo)
SIRK, Sofia (Križ)
KOŠUTA, Angela (Križ)

FEDERACIJA IZ GORICE

BACCICCHI, Silvano
BON, Giuliano-pokrajinski tajnik
CGIL
CIANEL, Renato-sekcijski tajnik
Ariis—S.Polo

FEDEL, Paolo-pokrajinski tajnik
FIOM

JARC, Andrea
JARC, Marko
FLEBUS, Denis-podžupan Občine Zagraj
PADOAN, Giovanni (Vanni)
PIRELLA, Gianna-vsedržavna svetovalka PDS
PERSI, Adriano-podpredsednik iz Tržiča
PADOVAN, Paolo-deželni svetovalec
POLLINO, Antonio-občinski svetovalec iz Gradiške
PIRONI, Ennio-pokrajinski svetovalec iz Gorice

FEDERACIJA IZ VIDMA

JOB, Irio (Cervignano) SPANGHERO, Bernardino župan iz Rude
QUARGNOLO, Sereno-občinski svetovalec iz Campoformido
DONATI, Paolo-tajnik sekcije iz Fagagne

FEDERACIJA IZ PORDENONA

COGHETTO, Alvis
PROSERPIO, Giovanni
PASCUTTO, Bruno
TOFFOLUTTI, Giuseppe

SPREMEMBA KPI IN SLOVENSKA MANJŠINA

Družbeno dogajanje v Zamejstvu bo DSL nedvomno obogatila

Družbeno življenje Slovencev v Italiji je pred kratkim obogatilo nov politični subjekt, Demokratična stranka levice, ki bo tudi v manjšini v glavnem prevzela mesto dosedanje KPI, čeprav ima glede tega tudi druge cilje in ambicije. Osrednji cilj ostaja vsekakor ta, da bi v novo stranko pristopilo čimveč (bivših ali ne) komunistov, a istočasno tudi, da bi se vanjo vključili vsi tisti levičarsko usmerjeni Slovenci, ki so morda na volitvah glasovali za KPI, so pa odklanjali ozke in toge ideološke okvire nekdanje partije. Prva obveza se v glavnem počasi izpolnjuje, čeprav bo treba za zaokroženo oceno počakati na konec včlanjevanja; drugi cilj pa predstavlja pravzaprav velik izziv in verjetno temeljno politično preizkušnjo za slovensko DSL, ki za svoj prodor in za svojo uveljavitev nujno potrebuje novih svežih sil.

Predsednik dosedanje slovenske komisije KPI Miloš Budin se v svojem poročilu na ustanovnem zboru manjšinske komponente DSL, ni odrekal zgodovinski dediščini KPI, politični okvir bive partije pa so po njegovem v marsičem popolnoma preživet. Tudi Budin si podobno kot Occhetto v Rimu zamišlja stranko, ki dejansko ne sme biti več tradicionalna stranka, ampak sila—gibanje z jasnimi in predvsem z dosegljivimi cilji. Ne gre za neke vrste pragmatizem za vsako ceno, gotovo pa za bolj realistično vizijo položaja, ki je za slovensko manjšino trenutno vse prej kot rožnat. Rimska razprava o zakonski zaščiti stoji že dolgo časa na mrtvem tiru, sama manjšina pa se v svoji sredi (glej dramatični položaj na Primorskem dnevniku) sooča z zelo hudimi težavami, ki prvič po tolikih letih postavljajo v dvom tudi njeno temeljno gospodarsko osnovo.

DSL še dalje priznava slovensko kulturno—gospodarsko zvezo kot krovno organizacijo Slovencev v Italiji, a ob ugotovitvi, da se mora ta organizacija nujno otrestiti strankarskih spon in pritiskov, zlasti zato, kot je dejal Budin kar je tudi v SKGZ močno prisotna

želja po obnovitvi in prenovitvi delovanja zveze. Demokratični levičarji bodo stremeli, da bo manjšina čimprej dobila svoje enotno in verodostojno predstavništvo in da bo to telo res sogovornik tako Rima kot Ljubljane. Marsikaj koristnega in novega pa si obetajo od sodelovanja s slovenskimi socialisti. Politični odnosi med tema komponentama so bili dolgo časa precej hladni, sedaj pa naj bi dozorel čas konkretnih preobratov, saj ne gre pozabiti, da socialisti in bivši komunisti uspešno sodelujejo v nekaterih občinskih upravah in v Kraški gorski skupnosti.

Tudi glede odnosov do Slovenije je Budin povedal nekatere nove stvari. DSL spoštuje in priznava potrebo matice po razdružitvi od Jugoslavije ter podpira njen boj za različne državne okvire, zahteva pa, da bi Ljubljana vzpostavila res državniški odnos do Slovencev v zamejstvu brez nobenih "privilegiranih osi" in podobno.

Kaj bo iz vsega tega nastalo je v tem trenutku precej težko napovedati. Ne smemo namreč pozabiti, da del Slovencev, ki so bili doslej angažirani v KPI, še ni pristopil k novi stranki in da so se nekateri od teh že pridružili tako imenovanemu Gibanju za komunistično prenavo. Mednje sodi tudi edini senator slovenske narodnosti Stojan Spetič, ki pa, kot kaže, noče še razbiti vseh političnih vezi z nekdanjimi somišljeniki. Kakorkoli že predstavlja DSL tudi za Slovence novost, ki je kot sicer vsako novost ne gre precenjevati, a tudi ne podcenjevati. V časih v katerih živimo in v katerih imamo (žal) vtis, da smo tudi po naši krivdi sami in osamljeni pa je vsaka novost verjetno dobrodošla.

SANDOR TENCE
(Primorske novice)

**BERI
DELO**

MARINA BERNETIČ ODLIKOVANA ZARADI ZASLUG V ODPORNIŠTVU

Ščititi moramo enotnost med Slovenci in Italijani

Occhettove spremembe so bile neizbežne in nujne

Tržaški župan Richetti je prejšnji teden, v imenu Ministrstva za obrambo podal tovarišici Mariji Bernetič — Marini odlikovanje "Križec za zasluge v vojni" zaradi dela, ki ga je opravila v odporniškem gibanju. Ob tej priložnosti smo zaprosili tovarišico Marino, ki med drugim ravno te dni slavi 89. rojstni dan, za kratek pogovor.

Bila ste med ustanovitelji brigade Fontanot, kako gledate na to obdobje vašega življenja?

Res je, bila sem med ustanovitelji brigade Fontanot. Takrat spomladi leta 1944 smo začeli s propagando med Tržaško in Tržiško delavsko mladino. Vodstvo KPI je sklenilo, da s temi mladeniči formiramo Tržaško brigado, kjer sem bila inštruktor. Zbrali smo se v Cerknem. Nato smo zaradi nemške ofenzive bili poslani v Črnomelj. To se je dogajalo septembra, decembra smo imeli inštrukcijo. V vmesnem obdobju naši mladini niso izročili orožja, zaradi tega so se mladinci pritoževali. Do njih je pokazal veliko razumevanja komandant Rozman. Brigado smo formirali decembra meseca, v vodstvu, če me spomin ne vara, so bili Jaksetič, Kenda in Abram. Za komando v Črnomlju sta bila odgovorna Boris Kraigher in Kidrič. Na dan ustanovitve brigade so določili, da bodo borcem spregovorili Kenda in en zastopnik slovenske komande. Protestirala sem pri Kraigherju, da so vendarle pustili, da je italijanski borcem spregovoril tudi Jaksetič. Kmalu zatem so borci brigade Fontanot šli v boj in se borili zares zgledeno in junško.

Po vašem, današnja mladina kako gleda na to vaše žrtvovanje in boj za svobodo?

Saj sploh ne poznajo te zgodovine. Jih kdo o tem uči v šoli? Prva leta po vojni so starši pripovedovali mladini o teh dogodkih. Danes pa je odmik že prevelik. Raje pustijo, da kak Pisano širi svojo propagando in svoje laži. Vse bo šlo v pozabo, če v šoli ne bodo resno začeli učiti, kako se je naš narod boril za svobodo.

Marina, vi ste že 70. let aktivna v delavskem gibanju. Kako ocenjujete razvoj delavskega gibanja, ki je tako globoko zaznamoval napredek naše družbe v tem stoletju?

Danes živimo nedvomno boljše, tudi iz kulturnega vidika. Čeprav še ne zadostno, so ljudje kulturno bolj razviti, kot smo bili mi včasih. Žal se danes kultura nagiba samo na eno stran in nekako pušča ob strani pravice delavstva do primernega življenja in razvoja.

Vi ste bila živa pričča prehoda leta 1921 iz stare socialistične v novo komunistično partijo, aktivno ste bila udeležena v ilegalnem boju proti fašizmu, doživela ste krizo za časa Kominforma ter nazadnje ustanovitev Demokratične stranke levice.

Mislím, da je bila sprememba nujno potrebna in zaradi tega soglašam s postopanjem tajnika Occhetta. KPI se je že za časa Togliattija borila, da bi delavstvo pripeljalo na oblast. Do tega žal ni prišlo. Mi smo verjeli v Leninov nauk in v socializem. V Sovjetski zvezi namesto, da bi ustvarjali socializem, se je dogajalo, kar se je dogajalo. Danes pride vse na dan, oziroma skoraj vse. Gotovo je bilo nujno, da se je tudi naša partija spremenila. Navadni ljudje so razumeli, da je bilo treba menjati in ustvariti nekaj takega, da bo delavstvo končno res lahko doseglo svoje cilje, kot so mir, resnična demokracija in blagostanje.

Vi imate ogromno življenjskih in političnih izkušenj, ki ste si jih nabrala z več kot sedem desetletij dolgim političnim udejstvom. Na podlagi teh izkušenj, kaj bi svetovala tovarišem, ki tu v Trstu vodijo novo Demokratično stranko levice?

Poskrbeti morajo, da se v Julijski krajini, in še posebej na Tržaškem, Slovenci in Italijani skupaj borimo za naše cilje in ideale pravičnosti in sožitja. Največja napaka bi bila za nas Slovence, če bi se osameli in si skušali sami priboriti naše pravice. To moramo doseči skupno z Italijani, med katerimi imamo nekaj sovražnikov, a med katerimi imamo res veliko iskrenih prijateljev. Vzajemnost med tukajšnjimi narodi je vrednota, ki jo moramo stalno in neumorno graditi in varovati. To sem se naučila še v mojih otroških letih, ko so si ljudje tu pri Sv. Jakobu medsebojno pomagali, ne glede na narodnost. Kljub siromasti, v katerem smo živeli, smo si med seboj Italijani in Slovenci pomagali in tako prebrdili marsikateri težek trenutek.

Tovarišica Bernetič 70. let v službi delavskega gibanja

Marija Bernetič — Marina se je rodila v Trstu 14. marca 1902 v delavski družini. Leta 1918 se je vključila v delavsko gibanje. Leta 1918 je skupaj z najboljšo taktično tržaško mladino branila delavske in slovenske ustanove pred napadom fašističnih edinic. Leta 1919 je vstopila v KPI. Leta 1922 je bila aretirana. Obsojena je bila na dve leti posebnega nadzorstva "zaradi organiziranja podtalnega gibanja in protifašistične propagande". V decembru 1931 je bila ponovno aretirana. Bila je oproščena obtožbe, dobila pa je opomin za dve leti. Novembra 1932 je postala član zveznega komiteja KPI. Ker jo je preganjala ÖVRA je leta 1933 zbežala v Francijo. Politično je delovala v Parizu, kjer je med drugim pod imenom Anna Ferri sodelovala pri reviji Noi Donne. Leta 1937 jo je vodstvo partije ponovno poslalo v Italijo. Dve leti je ilegalno prehajala mejo. Leta 1939 jo je v Genovi zajela fašistična policija. Po strašnem mučenju na Kvesturi v Genovi, jo je fašistično Posebno sodišče

obsodilo na 16 let zapore. Po padcu fašizma se je septembra 1943 leta vrnila v Trst, in se takoj vključila v ilegalno odporniško gibanje. Novembra istega leta so jo agenti Övre aretirali in zaprli v zloglasno Villo Trieste, odkoder so je tovariši rešili z bistroumno akcijo. Iz časa ilegalnega dela v Trstu nosi bojno ime Marina. Maja 1944 je odšla v partizane. Tu dosegla čin poročnika. Prvega maja 1945 se je vrnila v Trst. Bila je članica mestnega odbora KP Julijske krajine. Bila je med ustanoviteljicami Zveze antifašističnih slovenskih in italijanskih žena. Ob ustanovitvi KP za Svobodno tržaško ozemlje je bila izvoljena v centralni odbor. Leta 1955 je bila izvoljena v tržaški Občinski svet, v katerem je ostal do leta 1964. Leta 1965 je bila izvoljena v centralno kontrolno komisijo KPI. Leta 1963 je bila izvoljena v Poslansko zbornico. Pri volitvah 1967 se je kandidirala odpovedala. Vsa ta leta je plodno pisala za DELO in za ostala glasila KPI.

KRIZA ZALOŽNIŠTVA TRŽAŠKEGA TISKA

Demokratična stranka levice odločno podpira Primorski dnevnik

V prepričanju, da je dramatičen položaj, ki je nastal na Primorskem dnevniku, tudi problem demokracije, ki neposredno zadeva italijansko državo in njene institucije, se izvoljeni slovenski predstavniki Demokratične stranke levice prizadevajo, da bi ob najširši podpori drugih svetovalskih skupin znesli problem Primorskega dnevnika v krajevne uprave, kjer so izvoljeni.

Krajevne uprave morajo zahtevati od pristojnih oblasti, da zagotovijo vsa potrebna sredstva, da se časopis ohrani in da obdrži tisto avtonomijo, ki je neobhodno potrebna vsakemu sredstvu javnega obveščanja in še več tistemu, ki se obrača na etnične manjšine.

Dežela svetovalca Demokratične stranke levice Miloš Budin in Ivan Bratina sta v tej zvezi naslovila interpelacijo na predsednika deželnega odbora, v kateri, v prvi vrsti, sprašujeta, katere posege namerava izvesti Dežela za premostitev sedanje krize in za dokončno ohranitev Primorskega dnevnika kot osnovni kulturni instrument manjšine za svojo komunikacijo, agregacijo in etnično identifikacijo.

Goriški pokrajinski svet je že o tem razpravljal in izglasoval resolucijo, medtem ko bodo v razpravi na go-

riški občini in v pokrajinskem svetu v Trstu resoluciji, ki sta ju predložila pokrajinska svetovalka Košuta in občinska svetovalca Bratina in Kometel.

V Tržaškem občinskem svetu je resolucijo predstavila za skupino DSL Kalčeva. Dokument so med drugim podprli vodja socialistične svetovalske skupine Perelli, kršćanski-demokrati Tripiani, Pangher in Ambrosi. Resolucijo so podpisali še socialdemokrat Berce, zeleni Gallico in Bekar ter radikalec Ghersina.

RESOLUCIJA SVETOVALSKE SKUPINE DSL V DEŽELNEM SVETU

SVETOVALSKA SKUPINA DEMOKRATIČNE STRANKE LEVICE v deželnem svetu je naslovila na deželni odbor naslednje nujno svetovalsko vprašanje:

Ob vesti, da je Založništvo tržaškega tiska, ki izdaja PD, dnevnik Slovencev v Italiji, napovedalo odpust 11 časnikarjev in drugih 38 uslužbencev, ki prispevajo k izdajanju časopisa; ob ugotovitvi, da je PD bistvene važnosti za obstoj sloven-

ske manjšine, saj predstavlja zanj enega glavnih instrumentov komunikacije, agregacije in etnične ter kulturne istovetnosti; ob ugotovitvi, da bi napovedani odpusti resno ogrozili obstoj dnevnika; ob upoštevanju, da so stroški za upravljanje PD objektivno težji zaradi omejenega obsega tržišča, kateremu je namenjen, se pravi neke nacionalne skupnosti; ob ugotovitvi, da se mora demokratična država spoprijeti s temi problemi in zagamčiti nacionalni manjšini pravico, da razpolaga z ustreznim dnevnikom, s kritjem objektivnih finančnih primanjkljajev, katerim je njegov upravljanje podvrženo; ob poudarjanju, da je treba manjšini zagamčiti avtonomijo pri upravljanju lastnih instrumentov in lastnega kulturnega življenja ter v primeru tiska, poklice avtonomije urednikov; podpisani deželni svetovalci sprašujejo predsednika deželnega odbora:

a) ali je seznanjen s položajem in kako misli poseči, da bi, tudi s prispevkom dežele FJK, premostili težko krizno situacijo in zagamčili preživetje PD v obliki in z vsebino, ki bi ustrezale potrebam slovenske manjšine;

b) kako namerava poseči, da bi tudi pristojni državni organi prispe-

vali k ohranitvi tega temeljnega kulturnega instrumenta slovenske manjšine.

Budin, Travanut,
Bratina, Lusa, Poli

RESOLUCIJA SLOVENSKE KOMONENTE DSL ZA TRŽAŠKO

Pokrajinski zbor Slovenske komponente Demokratične stranke levice je na svojem zasedanju v sredo, 27. februarja obravnaval z vso pozornostjo izredno zaskrbljiv položaj ZTT, čigar uprava je v prejšnjih dneh napovedala odpustitev 49 uslužbencev, med katerimi je tudi 11 časnikarjev Primorskega dnevnika. Zbor DSL je ožigosal dejstvo, da bi taka redukcija osebja pomenila začetek konca Primorskega dnevnika, ki je osnovno povezovalno in identifikacijsko sredstvo Slovencev v Italiji.

Ukinitve časopisa bi nepopravljivo prizadela slovensko narodnostno skupnost v Italiji, ki se zato ne more in ne sme odpovedati temu svojemu temeljnemu sredstvu.

Nujno je zato poiskati rešitve, ki bi zagotovile redno izhajanje dnevnika, ki mora po obsegu in vsebini ustrezati potrebam slovenske narodnostne skupnosti in njene avtonomije.

Pri tem morajo opraviti svojo demokratično dolžnost tudi javne oblasti, katerih naloga je nadomestiti tiste objektivne tržne pomanjkljivosti, oziroma gospodarsko - finančne težave, katerim je podvržen manjšini neobhodno potreben dnevnik.

Nujnega posegu javnih oblasti mora seveda na drugi strani odgovarjati za dane razmere možen in verodostojen podjetniški plan za upravljanje in izdajanje časopisa; obenem pa morajo javne oblasti spoštovati kulturno-politično avtonomijo slovenske narodnostne skupnosti, ki se mora izražati in uveljavljati tudi v samostojnosti dnevnika.

Zbor Slovenske komponente DSL izraža prizadetost uslužbencem svojo solidarnost, se obvezuje za svoje nadaljnje politično prizadevanje in poziva pristojne oblasti, da nujno ukrepajo v korist Primorskega dnevnika - to je v korist demokracije v naši družbi nasplah.

POŠTAFETNO OBDOBJE TRŽAŠKIH UPRAV

Na dnevnem redu so pravilnik in statuti

Nevzgojne in neokusne zgodbe o neskončnem plesu in zdradah okrog županskega mesta in uprave na Občini in na Pokrajini je zaenkrat konec, čeprav s tem sploh še ni rečeno, do bo ta klavna praksa dokončno prenehala. Tako smo sedaj končno dobili novega (starega) župana in novega (starega) predsednika Pokrajine, ki se bosta bržkone pač morala sprijazniti z nekaterimi skorajšnjimi spremembami v sestavi njihovih sodelavcev v obeh odborih.

Nevarnost krize in predčasnih volitev naj bi bila torej vsaj začasno mimo, s tem pa tudi nevarnost nadaljnjše paralize v delovanju krajevnih upravnih teles.

Med slednja sodijo tudi rajonski sveti, ki naj bi po prvotni zamisli predstavljali osnovne decentralizirane upravne enote, neke vrste podružnice občinske administracije na posameznih teritorialnih enotah, (oz. rajonih), ki naj bi krajanom nudile vrsto upravno administrativnih uslug in bile pravi vezni člen med prebivalstvom in Občino.

V resnici so rajonski sveti že zdavnaj postali zbori izvoljenih predstavnikov političnih sil, ki imajo ob vsaki seji priložnost za ugotavljanje lastne nemoči in dejstva, da jih središča administracija upošteva ravno toliko, kolikor upošteva kritike in zgražanja državljanov na račun svojega delovanja.

V zadnjih letih se rajonski sveti spoprijemajo z razpravami in glasovanji okrog raznih pobud, predlogov, okrožnic in upravno-birokratskih zadevščin, ki jih natresajo razna občinska odborništva in za katere je formalno potrebno soglasje teh osnovnih upravnih enot.

Razen tega imajo rajonski sveti na voljo skromne dotacije, takozvana sredstva za družbeno uporabo, s katerimi navadno prirejajo božične, velikonočne in druge tovrstne družabne pobude in s tem nekje tudi opravičujejo svoj obstoj.

Glede na obstoječe predpise in pravilnike morajo torej rajonski sveti sodelovati s centralno upravo in v predpisanih rokih posredovati mnenja, soglasja ali nesoglasja; občinska uprava pa pri svojih odločitvah sploh ni vezana na spoštovanje, oz. na upoštevanje navedenih mnenj. S tem pa je tudi vse rečeno o vlogi in pomenu rajonskih svetov.

V skladu z novimi težnjami in s takozvano racionalizacijo delovanja krajevnih uprav in tudi zaradi številnih protestov v zvezi z absurdom obstajanja takih pseudopravnih teles, so v pripravi osnutek novega občinskega pravilnika in predlog za reformo teritorialne razdeljenosti, beri združitev dveh in več okrožij.

Trst je trenutno razdeljen na dvanajst okrožij, oz. rajonov, toda če bodo sprejeli predlog o reformi delovanja in pristojnosti rajonskih svetov na teritoriju, bomo dobili 5 okrožij. Razen združitve dveh ali treh rajonskih svetov v eno samo teritorialno upravno enoto je predvideno tudi, da bi nekatera področja, ki so trenutno del mestnih okrožij, prešla v pristojnost kraških rajonskih svetov.

Taki primeri bi bili Lonjer, Katinara in Ferlugi. Lonjer in Katinara spadata v pristojnosti svetoivanskega rajonskega sveta, Ferlugi pa k rajonskemu svetu za Kolonjo in Škorkljo. Glede na osnutke predloga (ki še ni v obravnavi in o katerem na rajonskih svetih še niso razpravljali) bi iz mesta začuda izrinili ravno tista predmestna področja, v katerih je prebivalstvo večinoma slovenske narodnosti.

Očitno sodi vse skupaj v širši okvir, v načrt, ki v imenu racionalizacije, skuša "prenesti" in "strniti" nekatera periferična področja kar na Kras, da bi tako mestna okrožja ostala brez slovenskega predstavništva (takšne so namere).

S tem v zvezi se odpira že spet vprašanje pravice do izražanja v materinščini, ki v našem metu že od

nekdaj buri duhove. Predlog za reformo delovanja rajonskih svetov je, kot je nekdo dejal, v skladu z Maccanicovim zakonskim osnutkom, ki odreka pravico do uporabe slovenščine v javnih ustanovah v mestu, jo pa priznava v "periferiji", oz. tam, kjer je slovensko prebivalstvo v večini.

Glede rabe slovenščine je v tržaških rajonskih svetih že od nekdanje vladal nered. 27. člen obstoječega in še vedno veljavnega pravilnika očitno ni dovolj jasen in tudi ne dovolj pomemben, da bi mu predstavniki dobro znanih in vedno istih nazadnjaških političnih sil oporekali veljavo in legitimnost.

Tako imamo že dolgo časa paradoksalno situacijo, v kateri je isti predpis veljaven v enem kraju, v drugem pa ne. Na skupščinah rajonskega sveta pri Sv. Ivanu je prevajalec vedno prisoten in slovenski predstavniki (ki jih je tu, vključno s predsednikom, kar 5 od 16 svetovalcev) se lahko izražajo v materinem jeziku, čeprav je to v začetku povzročilo precej hude krvi in dokajšnji odpor (vedno istih, seveda). V Šklednju pa že poldrugo leto traja nedopustno stanje, v katerem je slovenski predstavnik v vrstah Komunistične prenoje, Igor Pavletič, sistematično prikrajšan svojih osnovnih pravic in deležen srditih izlivov jeze in verbalnih napadov s strani nekaterih njegovih "kolegov" (tudi tam so, seveda, vedno isti).

Lahko bi nanizal še nebroj takih, podobnih ali popolnoma drugačnih primerov v zvezi s tragikomičnim delovanjem rajonskih svetov, zaenkrat pa bodi to dovolj in bralcem v premislek.

V tem trenutku še ni znano, kdaj bo začela razprava okrog novega Pravilnika za delovanje Občinskega sveta, niti ni znano, kdaj bo stekla razprava o predlogu za novo geografsko razdelitev in združitev osnovnih upravnih enot.

Sedaj, ko je župan spet na mestu in ko so znotraj večinske koalicije začasno (vsaj navidezno) zgladili svoje neskončne spore, morebiti bo to v dolednem času na dnevnem redu.

Igor Canciani
Načelnik skupine KPI
v svetoivanskem
rajonskem svetu

Poslanska zbornica je v sredo 13. t.m. dokončno odobrila zakon o vrnitvi poitalijančenih slovenskih priimkov, za katerega sta dala pobudo senatorja Spetič in Battello. Zakon je bil — na predlog poročevalke Silvie Barbieri — odobren brez sprememb in bo stopil v veljavo takoj po objavi v uradnem listu. Z novo normativo je krepko poenostavljen ves postopek ponovnega pridobivanja izvornih slovenskih priimkov, ki so bili poitalijančeni v fašistični dobi in po njej. S tem v zvezi je slovenski senator Spetič izrazil svoje zadovoljstvo ob novem, pa čeprav delnem rezultatu, ki kaže, da je mogoče s požrtvovalnostjo in vztrajnostjo rešiti tudi načelna vprašanja zaščite slovenske manjšine. Prav zato je nerazumljivo zavlačevanje v komisiji, ki se ukvarja z globalno zaščito, kar gre pripisati predvsem vladnim strankam. Sen. Spetič je izrazil upanje, da bo doseženi rezultat spodbudil Slovence v Italiji, da se bodo odločneje zavzeli za svoje pravice.

SLOVENSKI ČLANI GIBANJA ZA KOMUNISTIČNO PRENOVO

Premostiti stare okvire

Sestala se je skupina slovenskih pripadnikov Gibanja za Komunistično prenojo, da bi pripravila osnutek besedila o slovenskih vprašanjih za pokrajinski program Gibanja.

Na sestanku so udeleženci izrazili mnenje, naj bi bila skupina dostopna vsem onim slovenskim pripadnikom Gibanja, ki bi želeli sodelovati pri obravnavi slovenske tematike in pri izdelavi stališč glede na vsa vprašanja, ki se tičejo slovenske manjšine, da bi premostili stare oblike delovanja v okviru "zaprtih" komisij.

Prisotni so poudarili potrebo, da bi se popestrila akcija za to da bi se pospešila razprava o globalnem zakonu v parlamentu in da bi se podprlo prizadevanje sen. Stojana Spetiča, ki je tudi pred kratkim nastopil v tej zvezi pri predsedniku vlade in ponovno, pri predsedniku ustavne komisije v Senatu.

Skupina slovenskih pripadnikov Gibanja za Komunistično prenojo je tudi izrazila željo, da bi se uresničil enoten nastop vseh bivših slovenskih pripadnikov KPI, četudi so sedaj vključeni v različnih strankinih organizacijah, glede na vsa vprašanja, ki se tičejo slovenske manjšine, ter da bi se dalo

pobudo za enoten nastop vseh sil na levici in vseh Slovencev v Italiji. Skupina si je zadala v tej zvezi nalogo, da bo delovala za to, da se premostijo nesporazumi in da se najdejo skupne poti za učinkovite posege v obrambo slovenskih pravic in za doseg globalnega zakona. Specifično se je skupina obvezala da bo vložila vse napore za dobro sodelovanje v okviru Kluba naprednih slovenskih predstavnikov, za to da bi se uveljavil in razširil Zbor slovenskih predstavnikov, za to da bi se obudila dejavnost krožka "Tomažič", ki naj bi postal središče politično-kulturne dejavnosti in razprave sil na slovenski levici ter za to, da bi postalo dosedanje glasilno KPI v slovenskem jeziku, "Delo", učinkovito sredstvo obveščanja in povezovanja slovenske leveice.

Na sestanku je skupina slovenskih pripadnikov Gibanja za Komunistično prenojo tudi izrazila solidarnost osebju Primorskega dnevnika, ki se bje proti odpustom z dela in izpričala hotenje da se dnevnik v slovenskem jeziku ohrani, ker je za slovensko manjšino v Italiji nujno potreben."

OBNOVA KOMUNISTIČNE PRISOTNOSTI

NABREŽINSKA DSL ORGANIZIRALA MANIFESTACIJO ZA MIR

Brez donečih fraz ljudje naj se osvobodijo manipulacij in laži

Govor tovariša Pavla Fonde

Nabrežina 1.3.1991

Nismo tu, zato da bi vzklikali ob donečih frazah, ampak zato, da se zamislimo nad vrednotami miru, ki nam jih je pravkar zaključena vojna postavila v ospredje in zato, da k temu razmišljanju spodbudimo še druge.

Ne bom govoril o tem, če je bila ta vojna, ali koliko je lahko kaka vojna upravičena. Tudi med nami so o tem mnenja deljena in moram reči, da me ta različnost ne vznemirja. Situacija je pač zapletena, veliko faktorjev je soudeleženi in so pač možne različne analize.

Govoril bom o nekem drugem vidiku, o katerem pa mislim, da se lahko vsi strinjamo in da ga globoko občutimo.

Vojna je zlo! In to tudi v tistih izjemnih primerih, ko je lahko tudi neizogibna ali upravičena. Povezana je vedno s trpljenjem, uničenjem, smrtjo in razčlovečenjem tistih, ki jo odigravajo! Prav ob tem razčlovečenju bi se rad zastavil!

Že od vsega začetka smo bili priča srhljivi atmosferi, ko so skoraj vsa občila zdrknila na pozicijo v kateri ni bilo prostora za novice o civilnih žrtvah in v zakrivanju le teh sta si bila oba tabora edina, pa čeprav iz različnih propagandnih nagibov. Nekaj tednov smo poslušali seštevane tisočev ton odvrženih bomb, ne da bi vedeli ali vsaj ugibali o ogromnem številu mrtvih, ki so tam spodaj obležali. Nasprotnika so demonizirali, da ni bil več človek. Mobilizirani mladi iraški fantje so bili vedno bolj le lutke, tarče ali celo prikazani kot zlobni člani neke tolpe, nekakšne iraške "escuritate" ali "sesovci".

Časnikarji so se vedno manj skušali živeti v nasprotju, da bi razumeli in razkrili kakšne človeške drame se skrivajo v ljudeh in so se zadovoljili s prikazovanjem kričočih fanatikov, ki jih v nobeni družbi ne manjka in ki v napetih situacijah prekrijejo kot olje ostale. Slika je postajala vedno bolj črna—bela. Neverjetno je, kako je bil pasivno in brez pravega odpora sprejet spretno in strokovno psihološko zrežirani informativni "black out", ki je svetovni javnosti dejansko odvzel vpogled v dogajanje! Ozki centri oblasti so tako imeli proste roke, da so lahko odločali, vsi mi smo se pa pustili zmanipulirati. Zavezali so nam oči in srce ravno, ko je bilo potrebno, da bi bili najbolj pozorni, občutljivi, humani in osveščeni.

Najlažje je, če se prepustimo črno—belemu gledanju. Najtežje, ali celo neznosno pa je, ko si človek prevzame breme, da vojno doživlja v polni zavesti njene grozote. Samo ta groza pa lahko vojno ustavlja in pripomore k njenemu omiljenju in premoščanju.

Razčlovečenje nasprotnika nam jemlje sredstva sočutja, razumevanja in pietete do sovražnika. Vse to otopi in s tem otopi tudi odpor do same vojne. Odpira se tako pot do najhujših vojnih zločinov. Grozljivo je, ko imajo vojaki proste roke, ko jih ne zavira občutljivost do sočloveka. Domala vse stranke, vsi narodi so šli preko tega. Ta mehanizem je stalno na preži, saj je v vsakemu izmed nas in je v vod, na katerega lahko pritisnejo v vsakem momentu in nas poženejo proti tistim soljudem, ki so v tistem momentu prikazani kot "zlo".

Nevarno je, da bodo nekateri oblastniki razumeli potek te vojne, in predvsem medel odziv svetovne javnosti, kot zeleno luč nadaljnje vojaške avanture. Saj zdaj vedo tudi kako se javno mnenje lahko manipulira.

Da je javnost pod močnim vplivom razčlovečenega gledanja na nasprotnika, nam priča tudi razlika, s katero reagiramo ob teji v primerjavi z drugimi katastrofami. Če bi katerokoli deželo na svetu prizadel potres, ki bi povzročil 10.000 žrtev, bi vsepovsod zbirali in pošiljali pomoč, darovali kri ipd. Za to 10 krat večjo tragedijo, govori se o 100.000 mrtvih se pa do sedaj še nihče ni zganil. Edino veliki ekonomski koncerni se že ponujajo in sklepajo mastne kupčije za obnovo porušenih dežel.

V ozadju je neizrečena misel Irančanom. "Ste dobili, kar ste iskali!" Brez prave zavesti o grozljivi krivičnosti tega stavka, ki prti odgovornost in kazen tudi otrokom in starcem, celotnemu ljudstvu, ki že toliko let ječi pod peto krvoločnega despota. Sočutje in usmiljenje do nasprotnikove tragedije se nam vzbujajo šele sedaj, ko začnemo gledati prestrašene in izmučene obraze iraških ujetnikov in jih vidimo kot ljudi, ne pa več kot je število pušk na topografskih kartah vojnega polja.

Prizadevanje za mir naj bo torej tudi v smeri večje osveščenosti, v smeri osvobajanja ljudi manipulacije emotivnih reakcij, ki s tako lahkoto zatemnijo vid in otopijo srce.

PAVEL FONDA

Društvo Edinost je prejšnjo soboto priredilo proslavo ob 130. obletnici ustanovitve Slovenske čitalnice v Trstu.